

Katarina Župevc in Dan Podjed

Črno-belo v barvah

Kaj je prvo vprašanje, ki ga zastavimo staršem novorojenega otroka? Kaj je podatek, ki ga moramo vnesti na vsakega od številnih obrazcev naše zbirokratizirane dobe, pa najsi gre za vpis v knjižnico ali nakup letalske karte preko svetovnega spleta? Kaj je sporočilo vseh izdelkov oglaševalske idustrije? Katera je tista lastnost, ki naj bi jo posedovalo vsako živo bitje in ki s seboj prinaša neskončno opredelitev? Seveda, spol. Biološki spol, ki naj bi pogojeval družbenega in ki zareže na vseh ravneh naših življenj, na zavedni in še bolj na nezavedni ravni, kot samoumevnost in nedvoumnost, kot naravnost in neizpodbitnost. Spol, ki je mogoč le v dveh različicah, ki sta med seboj nepropustno ločeni in nadvse različni, pravzaprav nasprotni: moški in ženski.

Razkol spola na dva dela, torej na biološki in družbeni spol, je prinesel (navidezne) osvoboditve od spolnega determinizma. Družbeni spol, ki se je vzpostavil kot produkt delovanja, kot posledica norm, zapovedi, odpovedi in sprejemanj, je ponudil potencial za razmišljanje o drugačni konstrukciji. Zakaj naj bi bil ženski družbeni spol kot produkt ideologij na hierarhični lestvici oblasti in moči umeščen nižje od moškega? Dejanje konstrukcije namreč lahko poteka tudi drugače in vzpostavi drugačno, bolj uravnovešeno vrednotenje. Osvoboditev od (biološkega) determinizma pa je bila v resnici zgolj navidezna.

V procesu socializacije oziroma kulturnega učenja posamezniki in posameznice prevzamemo in ponotranjimo psihološke, socialne in kulturne vidike moškosti in ženskosti. Naučimo se, da fantki ne jokajo in da se punčke rade šminkajo. Ne dvomimo v smiselnost tega, zakaj moški na pikniku vedno prevzamejo absolutni monopol ob žaru, pa čeprav ni nikakršnega zagotovila, da bolje pečejo kotlete kot ženske. Niti se ne sprašujemo, zakaj žensko telo zavzema malo prostora, s stisnjenimi nogami in pogledom, uprtim v tla, in zakaj naj bi bil moški skrbnik svoje družine

in imel ekskluzivne pravice do oblasti in moči. Vsi ti procesi potekajo in se predvsem utrjujejo (tudi) prek samonadzora, kot ga je razdelal Foucault. Prek in s pomočjo nadzora, ki ga vzpostavlja tisti, tista, ki je nadzorovan ali nadzorovana sam/a nad seboj, ker se poistevoti s svojim rabljem. Ideologija materinstva, ki še vedno določa, da je skrb za otroke žensko delo, zakrije potencial za spremembe, ki ga ženske kot dejavne nosilke te ideologije imajo. Zakaj patriarhalni vzorci, ki jih prenašajo na svoje otroke, ne postanejo matriarhalni, emancipatorni in egalitarni?

Kode spolnega sveta torej ostajajo in so bile doslej v dobršni meri nedotaknjene. Prav zaradi te nedotaknjenosti (morda kar nedotakljivosti) smo jih podrobno secirali v prvi številki nove znanstvene revije Kula, v kateri smo skušali zajeti najrazličnejše odtenke spolov, ki presegajo moško/žensko dihotomijo in ki sežejo tudi onkraj konvencionalnega razlikovanja med biološkim in družbenim spolom. Odtod tudi nekoliko fizikalen naslov te številke: Spektralna analiza spolov.

V začrtanem »spolnem« okviru so se avtorji in avtorice posvetili zelo raznolikim temam: od materinstva pri hendikepiranih ženskah do raziskav moškosti ter metroseksualnosti, tretjega spola v Indiji in celo romantične ljubezni. Revijo Kula smo namreč zasnovali tako, da je odprta za različne poglede in pušča pisem in piskam prosto pot, hkrati pa vsakokrat odpira nov spekter idej na določeno temo. Tokrat o spolu, naslednjič o moči in oblasti.

Za konec še to: urednika novonastale revije predvsem upava, da bodo pričujoči članki v tej in vseh nadaljnjih številkah razsvetlili mnogokrat črno-belo perspektivo v antropologiji, etnologiji, kulturologiji, sociologiji in kar je še sorodnih ved ter da se bo pred bralci vsakokrat znova razprla čim širša mavrica novih misli in zamisli.